

Kuopion vammaisneuvoston lausunto Kuopion osallisuusmallista

6.5.2025

Kuopion vammaisneuvosto kiittää mahdollisuudesta lausua Kuopion osallisuusmallin kehittämisestä. Katsomme, että osallisuuden ja lähidemokratian kehittäminen on tärkeää ja kannatettavaa. Haluamme kuitenkin tuoda esiin seuraavat huomiot ja kehittämistarpeet erityisesti vammaisten henkilöiden näkökulmasta:

Vammaisten henkilöiden osallistaminen suunnitteluvaiheessa

Vammaisneuvosto korostaa sitä, että vammaisten henkilöiden osallisuus on turvattava jo suunnitteluvaiheessa, ei vasta päätöksenteon loppumetreillä. Tällä hetkellä vammaisia henkilöitä kuullaan vain lain vähimmäisvaatimusten mukaisesti, jos niinkään. Usein pyydetään lausuntoja hyvin lyhyellä varoitusaikalla, jolloin aikaa aidolle perehtymiselle ja vaikuttamiselle ei jää. Päätöksenteko vaikuttaa usein olevan jo pitkälle vietyä, jolloin kuulemiset jäävät näennäisiksi, eikä vammaisten henkilöiden mielipiteitä voida ottaa aidosti huomioon.

Hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti on varmistettava, että heitä, joita asiat koskevat kuullaan oikea-aikaisesti ja aidosti. Kuuleminen ei voi olla muodollisuus, vaan sen on oltava vaikuttava ja merkityksellinen.

Osallisuus koskettaa kaikkia; erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat huomioitava

Osallisuus koskee kaikkia kaupunkilaisia, mutta on erityisen tärkeää muistaa haavoittuvassa asemassa olevien, kuten vammaisten henkilöiden, lasten ja nuorten, ikäihmisten, ulkomaalaistaustaisten sekä muiden vähemmistöryhmien osallistaminen. Näiden ryhmien äänen esiin tuominen ja mukaan ottaminen on välttämätöntä aidon osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Saavutettavat ja esteettömät osallistumisen tavat

On varmistettava, että kaikessa osallisuustyössä käytetään saavutettavia ja esteettömiä tapoja osallistua. Kaikille sopiva suunnittelu edesauttaa demokratian toteutumista. Erilaiset viestintämuodot, tulkkaukspalvelut, esteettömät tilat ja saavutettavat digitaaliset ratkaisut ovat keskeisiä osatekijöitä osallisuuden toteutumisessa. Tiedottaminen, kuulemistilaisuudet, verkkopalvelut ja muut osallistamisen muodot on suunniteltava siten, että myös vammaiset henkilöt voivat osallistua yhdenvertaisesti.

Osallisuusmallin painottuminen maaseutualueisiin ja kokonaisvaltaisuuden puute

Nyt esitetty osallisuusmalli painottuu vahvasti maaseutualueiden näkökulmaan. Kaupunkialueiden ja erilaisten väestöryhmien erityistarpeet jäävät mallissa vähälle huomiolle. Kaipaisimme kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, joka huomioi Kuopion väestön monimuotoisuuden: lapset ja nuoret, ikäihmiset, vammaiset henkilöt, ulkomaalaistaustaiset asukkaat, sekä muut eri taustaiset asukkaat. Kokonaisvaltainen lähestymistapa ottaa huomioon sekä kaupungin, että maaseutualueiden asukkaat.

Väestön muutokset ja monimuotoisuuden huomioiminen

Väestön moninaisuus kasvaa, ja osallisuusmallissa tulee näkyä eri väestöryhmien tarpeet ja näkökulmat nykyistä laajemmin. Erityisesti vammaisten henkilöiden, mutta myös muiden vähemmistöryhmien osallisuutta ja kuulemistä on vahvistettava.

Vammaisvaikutusten arviointi puuttuu

Osallisuusmallissa ei ole lainkaan huomioitu vammaisvaikutusten arviointia (VAVA). Vammaisvaikutusten arviointi tulisi sisältyä osaksi kaikkea päätöksentekoa, jotka mahdollisesti koskevat vammaisia henkilöitä. VAVA on myös tärkeä työkalu aidon yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden edistämisessä.

Osallistamisen keinot ja yhteistyörakenteet

Vaikka dokumentissa mainitaan osallistamisen keinoja, kuten kyselyt ja tilaisuudet, se ei tarjoa konkreettisia esimerkkejä tai rakenteita, jotka varmistaisivat vammaisten henkilöiden ja muiden erityisryhmien osallistumisen. On tärkeää rakentaa pysyviä yhteistyömalleja, joissa mukana ovat esimerkiksi kaupungin työntekijät, järjestöt, hyvinvointialue (HVA), yritykset ja muut toimijat. Erityisesti vammaisjärjestöjen ja vammaisneuvoston roolia tulee vahvistaa osana osallisuustyötä.

Kuopion vammaisneuvosto toivoo, että osallisuusmallia kehitetään kokonaisvaltaisemmaksi ja aidosti osallistavaksi, siten että vammaisten henkilöiden osallisuus turvataan jo suunnittelun alkuvaiheessa. Osallisuuden tulee perustua aitoon vuorovaikutukseen ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Vammaisvaikutusten arvioinnin kuuluu sisältyä osaksi prosessia. Lisäksi saavutettavat ja esteettömät osallistumisen tavat on varmistettava kaikissa vaiheissa. Seuranta ja arvioinnin työkalujen kehittäminen on myös hyvä tuoda osallisuusmallissa esille.

Osallisuusmallissa on selkeitä puutteita vammaisten henkilöiden osallistamisen, väestön monimuotoisuuden huomioimisen, vammaisvaikutusten arvioinnin sekä osallistamisen keinojen ja yhteistyörakenteiden osalta. Nämä puutteet tulisi korjata, jotta osallisuusmalli olisi aidosti inklusiivinen ja yhdenvertainen kaikille kaupunkilaisille.

Kuopion vammaisneuvoston puolesta

Virpi Sourunjärvi, Kuopion vammaisneuvosto, varapuheenjohtaja

Sari Hyvärinen, Kuopion vammaisneuvosto, varajäsen

Mika Saastamoinen, Kuopion vammaisneuvosto, jäsen